Közgazdász Fórum
Forum on Economics and Business
25(147), 24–44.

2022/1

FDI trends and tendencies in the Romanian economy

MONIKA BÁLINTOVÁ – ANIKÓ BARCZIOVÁ – RENÁTA MACHOVÁ

The aim of our study is to provide an overview of foreign investments in the Romanian economy and to deliver a brief summary of FDI concepts and theories by analysing domestic and foreign literature. Another goal of our research is to describe the situation of FDI in Romania with the help of secondary research data, i.e. studying and evaluating the FDI values entering the Romanian economy, the place of origin of foreign direct investment and its industry distribution. In addition, the economic effects of foreign investment flowing into Romania between 2010 and 2020 will be presented. According to our studies, the territorial and sectoral distribution of foreign direct investment in the analysed country is uneven, which also contributes to the deepening of territorial inequalities between certain Romanian regions. Furthermore, the distribution of companies with foreign capital is also highly concentrated. The sources of the analysed data were: the National Bank of Romania, the National Business Register Office of Romania and the National Institute of Statistics, as well as the OECD databases. The Hoover and Hirschman-Herfindhal indices, the Location Quotient and the Dual index were used to process the data. The research questions were answered with the help of exploratory research.

Keywords: FDI, territorial distribution, Hoover index, HHI index, Dual index.

JEL codes: E22, L60, O18.

Kiadó: Romániai Magyar Közgazdász Társaság, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának Magyar Intézete és a Partiumi Keresztény Egyetem
ISSN: 1582-1986 www.kozgazdaszforum.ro

FDI-trendek és -tendenciák a román gazdaságban

BÁLINTOVÁ MONIKA[1] – BARCZIOVÁ ANIKÓ[2] – MACHOVÁ RENÁTA[3]

Tanulmányunk célja áttekintést adni a román gazdaságba érkező külföldi befektetésekről, valamint a hazai és külföldi szakirodalmi források feldolgozása révén rövid összegzést nyújtani az FDI fogalomköréről és a témakörben született gondolatokról. További cél szekunder kutatási adatok segítségével ismertetni a romániai FDI-helyzetképet, azaz informálni a román gazdaságba érkező FDI-értékekről, -állományról, a közvetlen külföldi tőkebefektetések származási helyéről és iparági megoszlásáról. Mindemellett a 2010–2020-as években Romániába áramló külföldi befektetések gazdasági hatásainak bemutatása is megvalósul. Meglátásunk szerint az országba érkező közvetlen külföldi befektetések területi és ágazati eloszlása egyenlőtlen, ami egyben az egyes román fejlesztési régiók közötti területi egyenlőtlenségek elmélyüléséhez is hozzájárul. A külföldi tőkével rendelkező vállalatok eloszlása szintén erősen koncentrált. A bemutatásra kerülő adatok forrásai a Román Nemzeti Bank, a romániai Országos Cégnyilvántartási Hivatal és az Országos Statisztikai Intézet, valamint az OECD-adatbázisok voltak. Az adatok feldolgozása során Hoover- és Hirschman–Herfindahl-indexet, illetve lokációs hányadost és duál mutatót alkalmaztunk. A kutatási kérdések megválaszolása feltáró kutatás segítségével valósult meg.

Kulcsszavak: FDI, területi eloszlás, Hoover-index, HHI-index, duál mutató.

JEL kódok: E22, L60, O18.

Bevezető

A vállalati versenyképesség biztosítása érdekében a nemzetközivé válás a működés egy bizonyos szintjén már elengedhetetlen. A nemzetköziesedés viszonylag hosszú folyamat, mely a fogadó országok piacán való különféle megjelenési formákban valósul meg. A külpiacra lépés formáinak egyike a közvetlen tőkebefektetés, melynek célja a külföldi vállalatból történő részesedés és irányítási jogok szerzése. Az idegen tőke hazai cégekben való jelenléte pozitívan hathat a befogadó ország gazdasági teljesítményére. Különösen igaz ez

[1] PhDr, Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi és Informatikai Kar, e-mail: 1016@student.ujs.sk.

[2] Ing., Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi és Informatikai Kar, e-mail: 131981@student.ujs.sk.

[3] PhD, dr. habil. ing., egyetemi tanár, Selye János Egyetem, Gazdaságtudományi és Informatikai Kar, e-mail: machovar@ujs.sk.

az átalakuló gazdaságok esetében. A közvetlen tőkebefektetések a növekedés katalizátorai, az átalakulási folyamat motorjai lehetnek. Ugyanakkor az FDI-től való túlzott függőség számos veszélyt rejthet magában (Blahó et al. 2021). Hasonló kettősség jellemzi az FDI romániai helyzetét is. Egyrészt a külföldi befektetőknek jelentős szerepe volt Románia piacgazdaságra való áttérésében. Balog és társai (2021) megfogalmazása szerint a külföldi tőke mellett technológiát és korszerű menedzsmentmódszereket adtak a román gazdaságnak. Másrészt a fejlődő országok esetében a külföldi befektetések jellemzője az erőteljes intraregionális koncentráció (Sass 2016). Ennek eredményei a román gazdaságban is jól érzékelhető regionális fejlettségbeli különbségek. Ezen kívül a már említett túlzott FDI-függőség rendhagyó körülmények között a befogadó ország nemzetközi pozícióját is veszélyeztetheti. Különösen igaz ez olyan krízisidőszakban, mint a 2020-as Covid–19-világjárvány okozta globális társadalmi, gazdasági válsághelyzet. Az UNCTADSTAT adatai a 2020–2021-es évekre vonatkozóan a közvetlen külföldi tőkeberuházások közel 40%-os globális csökkenését mutatták, miközben az energiaipar, a légi közlekedés és a gépjárműipar területén jelezték a legnagyobb visszaesést (UNCTADSTAT 2020). Ez több kelet-közép-európai ország, köztük Románia gazdasági fejlődését és nemzetközi piaci pozícióját is veszélyeztette, mivel az említett gépjárműgyártás és a hozzá kapcsolódó ágazatok ezen államok iparának kulcsfontosságú ágazatai. A közvetlen külföldi befektetések fejlődő országok gazdaságára gyakorolt (pozitív vagy épp negatív) hatásai tehát vitathatatlanok.

Az előző információk alapján jelen tanulmány célja szekunder kutatási adatokra alapozva ismertetni a román FDI-helyzetképet, azaz informálni a Romániába érkező közvetlen külföldi befektetések értékéről, állományáról, származási helyéről és iparági megoszlásáról. Mindemellett az utóbbi évek gazdasági-társadalmi eseményeinek, valamint az országba áramló közvetlen külföldi befektetések román gazdaságra gyakorolt hatásainak rövid bemutatása is megvalósul. Meglátásunk szerint a külföldi befektetések az egyes román fejlesztési régiók közötti területi egyenlőtlenség mértékét is növelik. Ennek vizsgálata során Hoover-indexet, Hirschman–Herfindahl-indexet, lokációs hányadost és duál mutatót, valamint Pearson-féle korrelációt hívtunk segítségül. Ismertetjük tehát az elmúlt évtized (azaz a 2010–2020-as időszak) román FDI-trendjeit és -tendenciáit.

Szakirodalmi áttekintés

Az FDI fogalma és általános gazdasági hatásai

Hošková (2001) a *közvetlen külföldi befektetés (foreign direct investment – FDI)* fogalma alatt olyan pénzeszközök vagy pénzeszközök segítségével értékelhető vagyoneszközök, esetleg tulajdonjogok felhasználását érti, amelyek célja a belföldi befektető külföldi vagy a külföldi befektető befogadó országbeli tartós üzleti kapcsolatainak kialakítása, megszerzése vagy bővítése. Az IMF (2009) Fizetésimérleg-kézikönyvében szereplő meghatározás szerint a közvetlen külföldi befektetés a nemzetközi befektetés olyan kategóriája, amely az egyik gazdaságban rezidens jogalany (közvetlen befektető) azon szándékát fejezi ki, hogy állandó részesedést, jelentős irányítási befolyást vagy ellenőrzési jogot szerezzen egy másik gazdaság rezidens vállalkozásában. Goreczky (2021) a *fenntartható FDI* fogalmát említi, mely alatt a befogadó ország hosszú távú és fenntartható fejlődését biztosítani képes közvetlen külföldi befektetéseket ért.

A külföldi működőtőke-befektetések befogadó ország gazdaságára gyakorolt hatását több kutató vizsgálta már. A téma relevanciája állandó. Ettől függetlenül egységes vélemények az FDI gazdaságélénkítő, illetve növekedést fékező hatásával kapcsolatosan nem alakultak ki. Alapvetően a nézetek két táborát különböztethetjük meg. Míg az egyes országok vezetői a külföldi működőtőke-befektetések előnyeit hangsúlyozzák, addig a létező empirikus kutatások ezen véleményeket nem támasztják alá egyértelműen. Az egyes kutatók, szerzők véleményei is megoszlanak. A külföldi működő tőke fejlett országok gazdaságára gyakorolt pozitív hatását hangsúlyozta Stancheva-Gigov (2016), aki empirikus kutatása során a beáramló külföldi működő tőke és a gazdasági növekedés üteme közötti szignifikáns kapcsolatot mutatta ki. Meglátása szerint a humán tőke, a piaci nyitottság és a kormányzati fogyasztások mellett a közvetlen külföldi befektetések jelentik a gazdasági növekedés kulcsfontosságú tényezőit (Stancheva-Gigov 2016). Gál (2019) munkájában az FDI pozitív gazdasági hatásait említő szerzők közé sorolja Olofsdottert (1998), Reisent és Sotot (2001). A külföldi tőkebefektetéseket a gazdasági átalakulás katalizátorának tekinti Lankes és Venables (1996) is. Meglátásuk szerint az említett befektetések gyorsítják a gazdasági fejlődést, növelik a termelési kapacitást és a versenyképességet, know-how-t nyújtanak a befogadó országoknak, új vezetési és marketingismereteket adnak a helyi vállalatoknak, valamint nagy valószínűséggel hozzájárulnak a piaci kultúra fejlődéséhez is (Gál 2019). Más szerzők véleménye alapján az FDI pozitív hatásai a befogadó ország

abszorpciós kapacitásától, az emberi tőke szintjétől, a pénzügyi rendszer fejlettségétől, esetenként pedig a hazai gazdasági szereplők versenyképességét növelő és FDI-vonzó politika egyidejű megvalósításától függ (Hermes–Lensink 2003; Bailye et al. 2016).

A közvetlen külföldi befektetések negatív gazdasági következményeit említették többek között Johnson (2005), Herzer és szerzőtársai (2012). Hátrányként leggyakrabban az országok FDI-függőségét, az újra befektetett tőke összegét meghaladó profitkivonás kockázatát és a növekvő jövedelmi különbségeket említik. Gál (2019) a külföldi működőtőke-befektetések negatív hatásai közé sorolja a külföldi nagyvállalatok egyenlőtlen versenyét, mely kiszoríthatja a belföldi cégeket a gazdaság stratégiai szektoraiból. Ez egyben a technológia és a modern menedzsmentismeretek transzferjét is akadályozhatja. A multik továbbá elfoglalják a belföldi vállalatok termék- és munkaerőpiacait. Az átmeneti gazdaságok esetében az FDI-beáramlás negatívumai között említi a GDP és a GNI közötti növekvő rést, tehát az adott országok kevesebb jövedelemből gazdálkodhatnak, mint amennyi területükön létrejött. Ezen kívül az adóbevételek csökkenését eredményezheti, amennyiben a külföldi tőkét adókedvezmények segítségével csalogatják az adott ország gazdaságába. Ez pedig jellemző tőkeszerzési stratégiája a kelet-közép-európai államoknak, köztük Romániának is (Gál 2019). Katsikea és szerzőtársai (2011) úgy fogalmaztak, hogy a külföldi működőtőke-befektetések más alternatív belépési módokhoz képest több erőforrást igényelnek, viszonylag magas befektetési és pénzügyi kockázattal járnak. Lux (2017) arra hívja fel a figyelmet, hogy a külföldi működőtőke-befektetések által vezérelt fejlődési modell jelentős vállalatok közötti és térbeli különbségeket eredményez, illetve nem garantálja a fejlődési pálya hosszú távú fenntarthatóságát. Ezzel a véleménnyel mi is egyetértünk. Ugyanakkor nem tartjuk kérdésesnek a külföldi befektetések átmeneti gazdaságok fejlődésére gyakorolt pozitív hatásait. Hasonló nézetet vallottak Prasad és szerzőtársai is (2007), akik szintén az FDI-alapú fejlődési út hátrányaira mutattak rá, amikor a fejlődő országok lassabb növekedésének okairól írtak. Másrészt megjegyezték, hogy a kelet-közép-európai átmeneti gazdaságok ilyen esetben a fejlett ipari országok fejlődési útvonalát követik. Tehát a beáramló külföldi tőke mennyiségének növekedése pozitívan korrelál a gazdaság növekedésével.

A következmények jellegétől függetlenül a közvetlen külföldi befektetések gazdasági fejlődésre gyakorolt szerepe vitathatatlan.

A gazdasági helyzet alakulása Romániában a rendszerváltás utáni időszakban

Románia az Európai Unió (EU) hetedik legnagyobb területű tagállama és hetedik legnépesebb országa (az UNCTADSTAT 2021-es adatai alapján lakosainak száma 19,238 millió), fővárosa pedig az EU hatodik legnagyobb városa. Az ország a NATO-hoz 2004-ben, az Európai Unióhoz pedig 2007. január 1-jén csatlakozott. Ezen kívül tagja az ENSZ-nek, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek, a Kereskedelmi Világszervezetnek és a Fekete-tengeri Gazdasági Együttműködésnek. Románia jelenleg még nem az eurózóna tagja, de elkötelezte magát az euró bevezetéséhez szükséges feltételek teljesítése mellett.

Románia gazdasága gyorsan fejlődő vegyes gazdaság, mely figyelemre méltó fejlődésen ment keresztül a rendszerváltás óta, bár akadtak kérdéses részei ennek a sikeres fejlődési pályának (Earle–Telegdy 1998). Románia egyike volt azoknak az országoknak, amelyek az 1990-es években egy kevésbé fájdalmas piacgazdaságra való átmenetre törekedve nemzeti kézben tartották az állami vállalatokat. Ennek következményeként a külföldi befektetőknek nem sok lehetőségük volt a tőkéjük román gazdaságban való elhelyezésére (Brinčíková 2020). Az 1990-es évek elején a román gazdaság Kelet-Közép-Európában csupán a 10-11. célterülete volt a külföldi beruházásoknak, a 21. század elejéig csak elhanyagolható összegű közvetlen külföldi befektetés érkezett az országba (Juhász 2012). Az ezredforduló után azonban Romániának is szembe kellett néznie ennek a fejlődési pályának a viszonylag súlyos következményeivel (alacsony hatékonyságú termelés, korszerűtlen gazdaságszerkezet, gyenge exportteljesítmény, a kényszerű vállalati támogatások miatt kialakult költségvetési hiány és infláció). A megélt gazdasági kudarc, illetve az Európai Unióhoz való csatlakozás folyamata együttesen terelte a román gazdaságot a külföldi működő tőkén alapuló modernizációs pályára (Győrffy 2021).

A 2000-es évek elejére a román kormány már egyértelműen a külföldi befektetők támogatására törekedett. A 2003–2010 közötti időszakban a térség harmadik legnagyobb éves tőkevonzással rendelkező országává lépett elő Románia. 2010-ben az ezredfordulós értékekhez képest mintegy tízszeres külföldi tőke-állománygyarapodás jellemezte a román gazdaságot. A megnövekedett beruházásoknak köszönhetően a külföldi működőtőke-állomány GDP-hez mért aránya is folyamatosan nőtt, s 2010-re már meghaladta a 43%-ot. Ez egyben azt is jelentette, hogy a román gazdaság egyre nyitottabbá vált (Juhász 2012).

A 2007-es EU-csatlakozást követően Románia többször is az EU egyik leggyorsabb ütemben bővülő gazdasága volt, melynek köszönhetően több alkalommal is „gazdasági tigrisként" emlegették. Növekedésének hajtóerejeként a belső piac mérete, a háztartások fogyasztása és a nagyon olcsó képzett munkaerő nevezhető meg (MKIK 2020). Románia több millió fős lakosságával a térség egyik legnagyobb felvevőpiacának tekinthető. Az ország bő természeti erőforrásokkal rendelkezik, melyek kitermelési költségei a már említett alacsony bérköltségeknek köszönhetően minimálisak. Pozitívumnak tekinthető a munkavállalók körében a technológia olvasásának, kezelésének relatíve fejlett képessége (Juhász 2012). A hihetetlenül gyors fejlődést befolyásoló további szempont, hogy Románia az EU támogatásainak nettó kedvezményezettje, azaz több támogatást kap, mint amennyit befizet a közös kasszába. Mindezen tényezők egyben a legfontosabb előnyei is a román gazdaságnak a külföldi befektetők szempontjából.

A román gazdaság folyamatos növekedését csak a 2008-as globális gazdasági válság szakította meg egy időre (Goreczky 2020). A bruttó hazai össztermék és a foglalkoztatás csökkent, míg az infláció és a munkanélküliség mértéke nőtt (Balog et al. 2021). Romániában a globális krízis hatásait viszonylag gyorsan sikerült helyreállítani, melynek köszönhetően 2013 második felében már újra gazdasági fellendülésről szóltak a hivatalos adatok (Brinčíková 2020).

A globális válságból való kilábalás után alig egy évtizeddel újabb kihívással kellett szembenéznie a román gazdaságnak, mégpedig a koronavírus-járvánnyal. A 2019-es Covid–19-világjárvány hihetetlen volumenű makrogazdasági sokkhoz, az aggregált kereslet és kínálat feltételeinek romlásához és a befektetői hangulatot gyengítő korlátozó intézkedések alkalmazásához vezetett. A járvány 2020 első félévében a globális termelés összeomlását, az ellátási láncok megszakadását és több iparág átmeneti leállását okozta (Adarov–Hunya 2020). Napjaink politikai, társadalmi és gazdasági eseményeinek (többek között az orosz–ukrán konfliktusnak) hosszú távú hatásai pedig még váratnak magukra.

Módszertan

A tanulmány készítését széles körű adatgyűjtéssel alapoztuk meg, mely a témában releváns külföldi és belföldi szakirodalmi források áttekintését jelentette. A közvetlen külföldi tőkebefektetések fogalmának, illetve az FDI fejlődő gazdaságokra gyakorolt pozitív és negatív hatásainak ismertetését követően a román

gazdaságba érkező külföldi működőtőke-befektetésekre vonatkozó alapvető szekunder adatok kerülnek feldolgozásra. A szakirodalmi áttekintés alapján megállapítható, hogy a közvetlen külföldi tőkebefektetések román gazdaság fejlődésére, valamint az egyes fejlesztési régiók közötti egyenlőtlenségek alakulására gyakorolt hatásainak vizsgálata valós kutatási terület, amelyre érdemes kiemelt figyelmet fordítani. Kutatásunk tárgyául, a bevezetőben olvasható indoklás alapján, a Romániába érkező közvetlen külföldi befektetések regionális fejlődésre gyakorolt hatásának bemutatását választottuk. A legújabb FDI-trendek és -tendenciák bemutatását néhány kiválasztott strukturális jellemző alapján valósítjuk meg. A kiválasztott strukturális jellemzők közé a külföldi tőke országeredete, ágazati és területi megoszlása, valamint a vállalati összetétel tartoznak. Mindezek alapján a következő kutatási kérdéseket fogalmaztuk meg:

– Milyen lényeges trendek és tendenciák valósultak meg a román gazdaságba érkező közvetlen külföldi befektetések eloszlásával kapcsolatosan az elmúlt évtizedben a kiválasztott strukturális jellemzők fényében?

– Hozzájárultak-e a román gazdaságba érkező közvetlen külföldi befektetések az egyes régiók közötti területi különbségek növekedéséhez?

A kutatási kérdések megválaszolása érdekében feltáró kutatást végeztünk. Az eredményeket a Román Nemzeti Bank, az Országos Cégnyilvántartási Hivatal és az Országos Statisztikai Intézet, valamint az OECD-adatbázisok által szolgáltatott szekunder adatok támasztják alá. Felhasználtuk az FDI állományára vonatkozó adatokat származási hely, ágazat és területi megoszlás szerinti bontásban a 2010–2020-as évekre vonatkozóan. A külföldi tőkével rendelkező vállalatok területi eloszlásának és a lakosság regionális megoszlásának adatai 2012-től kezdődően álltak rendelkezésre. A 2010–2020-as időszak GDP-értékeit is bemutattuk. Az ipar regionális eloszlásának vizsgálatakor a 2010–2020-as években a román gazdaságban mért teljes dolgozói létszámból, valamint az ipar foglalkoztatási adataiból indultunk ki.

Az adatok a tárgyalt téma alaposabb megközelítését és a kutatási kérdések megválaszolását is elősegítették. A szekunder adatok elemzése során Hoover- és Hirschman–Herfindahl-indexet, lokációs hányadost és duál mutatót, valamint Pearson-féle korrelációs együtthatót alkalmaztunk. Az adatokat Excel programban dolgoztuk fel.

Adatok feldolgozása és eredmények

A román gazdaságba érkező közvetlen külföldi tőkebefektetésekhez (FDI) kapcsolódó trendek és tendenciák bemutatását néhány kiválasztott strukturális jellemző alapján valósítjuk meg. A kiválasztott strukturális jellemzők az alábbiak: a külföldi tőke származási helye (országeredet), az FDI ágazati és területi megoszlása, valamint a vállalati összetétel. Továbbá a külföldi befektetések eloszlása és az egyes román régiók fejlettségi szintje közti kapcsolatot is vizsgáljuk. Ennek során a jól ismert Hoover-indexet és Hirschman–Herfindahl-indexet (HHI-indexet) alkalmazzuk. A külföldi tőkével rendelkező vállalatok regionális eloszlását az ún. duál mutató segítségével, az ipar térbeli sűrűsödésvizsgálatát pedig a lokációs hányados felhasználásával vizsgáljuk. Az FDI eloszlása és az egyes régiók GDP-értékei közötti összefüggéseket a Pearson-féle korrelációs együttható mutatta meg.

Származási hely szerint a külföld tőkebefektetések terén az első öt ország 2020 végén Hollandia (22%), Németország (12,20%), Ausztria (12%), Olaszország (8,40%) és Franciaország (6,20%) voltak (1. táblázat). A 2010–2020-as években a fő befektető országok köre nem változott érdemlegesen. Az előzőleg felsorolt országokon kívül Franciaország, Görögország és Ciprus valósították meg a legjelentősebb tőkebefektetéseket a román gazdaságban. Az említett államok között találhatóak Románia legfőbb exportpartnerei is.

1. táblázat. FDI-állomány megoszlása származási hely szerint (milliárd EUR)

Ország/Év	2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020
Összesen	52,585	59,126	60,198	70,113	81,124	88,304	90,773
Hollandia	10,903	13,229	14,224	17,060	19,389	20,515	19,994
Ausztria	9,346	10,920	9,694	8,336	9,915	11,107	10,858
Németország	6,398	6,499	7,482	9,256	10,298	10,893	11,070
Franciaország	4,384	5,272	4,119	4,801	-------	-------	5,642*
Görögország	3,016	--------	--------	--------	-------	-------	-------
Olaszország	--------	2,930	--------	--------	7,669	7,263	7,652
Ciprus	--------	--------	4,274	4,526	5,015	5,492	-------

Forrás: saját szerkesztés a Banca Naţională a României (2021) adatai alapján

A román gazdaságba érkező külföldi tőke ágazati megoszlásával kapcsolatosan 2004-re visszamenőleg álltak rendelkezésre a Román Nemzeti Bank (Banca Naţională a României) adatai. A közvetlen külföldi befektetések ágazati megosz-

lásáról a következők mondhatók el. A 2004–2020-as időszakban évről évre több külföldi tőke érkezett Romániába. 2020 végén a külföldi tőkebefektetések állománya elérte a 90,773 milliárd eurót. A Román Nemzeti Bank adatai alapján az elmúlt közel két évtizedben az FDI ágazati megoszlásában nem történt jelentősebb változás. 2004 óta a közvetlen külföldi befektetések legnagyobb része az iparba érkezik (2. táblázat). 2019-ben a román gazdaság külföldi tőkeállományának 40,37%-át alkották az iparba érkező befektetések. 2020-ban az előző évhez képest a koronavírus-járvány eredményeként visszaesés volt megfigyelhető az országba, valamint az ipar területére érkező külföldi tőke mennyiségében.

2. táblázat. FDI-állomány a román iparban (milliárd EUR)

Ágazat/Év	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020
Összesen	15,040	34,512	48,798	52,585	59,126	60,198	70,113	81,124	90,773
Ipar	8,101	15,155	20,138	23,093	27,455	29,324	30,979	33,311	35,693
Ipar (%)	53,80	44,00	41,30	43,90	46,50	48,70	44,20	41,10	39,32

Forrás: saját szerkesztés a Banca Naţională a României (2021) adatai alapján

A pandémia következtében a globális működőtőke-áramlás dinamikája is lelassult. A járvány okozta gazdasági hatások 2020 márciusában érték el a román gazdaságot. Adarov és Hunya (2020) adatai alapján a kialakult bizonytalan gazdasági helyzetben 61%-os visszaesés történt az FDI beáramlása terén, mely megközelítőleg 2 milliárd eurónak megfelelő tőkeberuházást jelentett, s amely 2012 óta a legalacsonyabb mért érték volt.

A legintenzívebb külföldi tőkebeáramlás a feldolgozóipar egyes ágazataiba, konkrétan a kohászat, a szállítóeszköz-gyártás, a vegyipar és élelmiszeripar területére irányul. Az elmúlt bő másfél évtizedben a külföldi befektetők számára ezek az ágazatok voltak a legvonzóbb befektetési célpontok. 2020-ban a teljes külföldi tőkeállomány 6,71%-a a szállítóeszköz-gyártásba, 5,66%-a a vegyiparba, 3,17%-a az élelmiszeriparba, 3,52%-a a kohászatba érkezett. Az évtized végére a számítógép, az elektronikai és optikai eszközök gyártása is a legnagyobb FDI-befogadó ágazatok közé kerültek. Az ágazatba érkező külföldi befektetések aránya a teljes FDI-állomány 2,56%-ának (2,321 milliárd eurónak) felelt meg. Ezen feldolgozóipari ágazatok közepes és nagy komplexitású termékei alkották egyben az exportra szánt termékek legnagyobb részét is. A külföldi befektetők ilyen irányú túlzott szakosodásának azonban negatív mellékhatásai is lehetnek. Ahogy arra Brinčíková (2020) is figyelmeztet, az FDI luxustermékeket (automo-

bilt, elektronikát) termelő ágazatokba való áramlása erősen sebezhetővé teszi az ezen iparágakra specializálódott országok gazdaságát. Az említett termékek iránti külföldi kereslet rugalmassága nagy, mivel függ a külföldi üzleti partnerek pénzügyi helyzetétől (Brinčíková 2020). A feldolgozóipar mellett a kereskedelem és a pénzügyi közvetítés és biztosítás területére érkezett a legtöbb külföldi tőkebefektetés az említett időszakban (3. táblázat).

3. táblázat. FDI-állomány Romániában gazdasági ágazatok szerint (milliárd EUR)

Ágazat/Év		2010	2012	2014	2016	2018	2020
Összesen		52,585	59,126	60,198	70,113	81,124	90,773
Ipar		23,093	27,455	29,324	30,979	33,311	35,693
Feldolgozóipar	**Kohászat**	2,777	2,899	2,711	2,868	3,163	3,191
	Élelmiszeripar	2,081	2,160	2,430	2,382	2,678	2,877
	Szállítóeszköz-gyártás	2,589	3,173	3,244	4,710	5,441	6,088
	Vegyipar	3,615	3,962	3,420	4,493	5,175	5,136
Kereskedelem		6,519	6,714	7,058	8,994	12,865	15,658
Pénzügyi közvetítés és biztosítás		10,055	10,914	7,798	8,844	9,308	10,746

Forrás: saját szerkesztés a Banca Naţională a României (2021) adatai alapján

Az ipar egyes fejlesztési régiókon belüli szerepe eltérő. Az ágazat térbeli eloszlásáról a *lokációs hányados (Location Quotient – LQ)* adott alaposabb képet. A mutató az egyes fejlesztési régiókra lebontva nyújtott információt az ipar térbeli eloszlásáról. A térbeli sűrűsödésvizsgálata során az Országos Statisztikai Intézet foglalkoztatási adataiból indultunk ki (INS 2021). A lokációs hányados értékeit a 2010-es és 2020-as évekre vonatkozóan számoltuk az alábbi összefüggés alapján:

$$LQ_i = \frac{e_{iá}/E_á}{e_i/E} = \frac{s_i}{x_i} \quad (1)$$

$e_{iá}$ – foglalkoztatottak száma az adott ágazatban az i-edik területi egységben

e_i – foglalkoztatottak száma az i-edik területi egységben

$E_á$ – foglalkoztatottak száma az adott ágazatban

E – összes foglalkoztatott száma országos szinten

s_i – az adott ágazat foglalkoztatottainak ekkora hányada dolgozik az i-edik területi egységben

x_i – az összes foglalkoztatott ekkora hányada dolgozik az i-edik területi egységben

Az ipar egyes régiók gazdaságában való, a román nemzetgazdaság egészéhez viszonyított alul-, illetve túlreprezentáltságát mutatta meg a mérőszám. Az egyes fejlesztési régiókra vonatkozóan a lokációs hányados értékei a következők lettek. 2010-ben a nyolc fejlesztési régió közül a Nyugat (1,322), Közép (1,237), Dél (1,195) és Északnyugat (1,150) régiókra volt leginkább jellemző az ipari specializáltság. A legalacsonyabb eredmények a főváros és térsége (1,091), az Északkelet (0,905) és Délkelet (0,999) régiók esetében születtek. A kapott eredmények nem haladták meg a mutató LQ≥1,5 választóértékének számító határt. A régiók ipari specializáltsága az elkövetkező tíz évben növekedett. A térségek LQ hányados értékek szerinti sorrendjében jelentős változások nem következtek be. A mutató értékei a 2020-as évben a legmagasabbak a közép- (1,315) és nyugat-romániai (1,313) fejlesztési régiókban lett. Egy fölötti eredményt ért el a hányados a déli (1,214) és északnyugati (1,182) régiók esetében. Ezt követték a délnyugati (1,084), a délkeleti (0,976), az északkeleti (0,898) fejlesztési régiók. Az ipar legalacsonyabb mértékben a Bukarest-Ilfov régióban biztosít munkahelyet a román munkavállalók számára. A vizsgált évben 1 396 842 fő dolgozott az iparban, ezek közül mindössze 153 446 állt alkalmazásban a Bukarest-Ilfov térségben. Ugyanakkor a legnagyobb indexértéket elérő Közép régió rendelkezett a vizsgált időszak legnagyobb részében a legtöbb ipari dolgozóval, 2020-ban az összes ipari dolgozó közel 17%-ával (233 476 fő). Az LQ mutató egynél nagyobb értékei esetén az adott régióban az országoshoz viszonyítva relatíve több foglalkoztatott található a vizsgált ágazatban. Az 1,5-öt elérő, illetve azt meghaladó értékek az adott régió iparra való specializálódását jelentenék. Az eredményekből jól látszik, hogy az egyes területi egységekbe jutó ipari tevékenység hányada bár nem haladja meg az 1,5-ös értéket, mégis kirívóan magas. Ahogy arra a későbbiekben is rámutatunk, az ipar térbeli eloszlása, a külföldi tőkével rendelkező nagy ipari vállalatok elhelyezkedése, illetve az iparba áramló közvetlen külföldi tőkebefektetések megoszlása egyenlőtlen. Az FDI többsége a nagy ipari vállalatok székhelyeként szolgáló régiókba érkezik, miközben a vállalati székhely gyakorta nem egyenlő a tényleges gyártó tevékenység helyszínével. A külföldi tőkeállomány területi megoszlása szerint a fő külföldi tőke-befogadó régiókban (mint például Bukarest-Ilfov térségben) ugyanis az ipar ágazati szerepe közel sem olyan jelentős. Felvetődik tehát a kérdés, hogy a vállalatok székhelyeként szolgáló, nagy FDI-befogadó régiókból milyen értékű külföldi tőke jut el a valós ipari központokba.

A területi megoszlással kapcsolatosan elmondható, hogy jellemző a közvetlen külföldi befektetések erős területi koncentrációja. A 2010–2020-as években az FDI-állomány legnagyobb része a főváros, Bukarest-Ilfov régióba érkezett, mely az ország négy legkevésbé népes régiójának egyike. A külföldi befektetők által preferált további régiók a Dél, Közép és Nyugat régiók voltak, melyek közül az utóbbi kettő a tartósan legkisebb népességű térségek közé tartozik.

4. táblázat. FDI-állomány területi megoszlása (millió EUR)

Régió/Év	2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020
Összesen	52,585	59,126	60,198	70,113	81,124	88,304	90,773
Bukarest-Ilfov	32,720	35,859	35,665	42,021	49,250	55,349	56,092
Közép	3,909	4,625	5,833	6,379	7,331	7,648	8,478
Dél	3,816	4,230	4,194	4,837	5,136	5,671	5,924
Nyugat	3,446	4,510	4,646	5,605	6,948	6,198	6,839
Délkelet	3,290	3,253	2,898	3,477	3,447	3,983	3,663
Északnyugat	2,232	2,814	3,384	4,108	4,610	5,154	5,644
Délnyugat	1,928	2,068	1,954	2,080	2,478	2,536	2,487
Északkelet	1,244	1,767	1,624	1,606	1,924	1,765	1,647

Forrás: saját szerkesztés a Banca Naţională a României (2021) adatai alapján

Az FDI-állományból legalacsonyabb részesedése tartósan az Északkelet régiónak van (4. táblázat), mely egyúttal a legnagyobb lakosszámú térség. Jellemző tehát a külföldi befektetések és a lakosság eloszlásának egyenlőtlensége. Az egyes régiók lakosszáma és a térségekre eső közvetlen külföldi befektetés-állomány területi megoszlásának eltéréseit, egyenlőtlenségét a Hoover-index (h) segítségével is vizsgáltuk.

$$h = \frac{\sum_{i=1}^{n} |x_i - f_i|}{2} \qquad (2)$$

x_i – az i-edik területegység részesedése (%) az egyik változó értékeiből
f_i – az i-edik területegység részesedése (%) a másik változó értékeiből
$\Sigma_{i=1..n} x_i = 100$ és $\Sigma_{i=1..n} f_i = 100$

Az Országos Statisztikai Intézet (Institutul Naţional de Statistică) régiók szerinti lakosságmegoszlására vonatkozó adatai 2012-től elérhetőek, így a mutató alkalmazása is a 2012–2020-as évekre korlátozódott. Az index értéke 2012-ben 49,26% volt, mely a két vizsgált nem fajlagos mutató területi eloszlása közötti

viszonylag magas eltérésre utal. 2020-ra vonatkozóan megismételve a mérést, a Hoover-index értéke 49,89% lett. Tehát a lakosság területi eloszlása és az FDI-állomány regionális eloszlása közötti eltérések mértéke tovább nőtt. Az FDI térbeli megoszlásának időbeli változását is mértük, szintén a Hoover-index segítségével. A kiválasztott területi jellemző időbeli változásának mérése során az alábbi képletet alkalmaztuk:

$$h = \frac{\sum_{i=1}^{n} |x_{1i} - x_{2i}|}{2} \quad (3)$$

x_{1i} – az i-edik területegység százalékos részesedése a vizsgált változó összértékéből az első időpontban

x_{2i} – az i-edik területegység százalékos részesedése a vizsgált változó összértékéből a második időpontban

A mutató értéke 0,47% lett, ami a közvetlen külföldi befektetések egy évre eső átlagos területi eloszlásváltozását mutatja. Az egyes régiókra eső külföldi tőkeállomány eloszlásváltozásának mértéke pedig 0,53% volt. Az értékek azt mutatják, hogy az alacsonyabb népességi adatokkal rendelkező, nagyobb FDI-menynyiséget befogadó régiókból 2020-ban már a külföldi befektetések közel felét volt szükséges átirányítani a több lakossal rendelkező, kevésbé attraktív befektetési célpontként megnevezhető régiókba. Az eredményeket úgy is értelmezhetjük, hogy a munkaerő-mobilitás intenzitásának fokozása hozzájárulna a tőkeeloszlás kiegyenlítődéséhez, s egyben a munkanélküliség mértékének csökkenését is eredményezné. Valamelyest árnyalja az eredményeket, hogy a hivatalos statisztikai adatokban a vállalat székhelye szerint sorolják be a külföldi befektetéseket. Ez azonban nem minden esetben egyezik meg a vállalat tevékenységének helyével. Az Erdélystat (2021) adatai alapján, az ország legnagyobb külföldi érdekeltségű vállalatai az ipar területén működnek. Romániában belül Erdélyben kiemelkedő az ipar szerepe, így ezek a nagy ipari vállalatok is Erdély egyes megyéiben találhatóak (Erdélystat 2021).

A külföldi működő tőkével jobban ellátott román régiók jobban teljesítettek a GDP esetében is. A 2010–2019-es években az ország GDP-je folyamatosan emelkedett (5. táblázat). Az OECD adatai alapján a román gazdaság 2015-ben az egyik legmagasabb növekedési ütemet érte el az összes EU-tagállam közül. Az előző évhez képest 3,7%-os GDP-emelkedésről szóltak a hivatalos adatok. 2016-ban a román GDP 4,8%-kal nőtt. Összehasonlításként, ugyanezen időszakban az EU

GDP-növekedése 1,9% volt, azaz kevesebb mint a fele a román értékeknek. Visszaesés 2020-ban, a koronavírus-járvány következményeként történt. A GDP-állomány közel kétszázalékos csökkenését mutatják az adatok.

5. táblázat. GDP-értékek az EU27 néhány országában (millió USD), 2010–2020

Ország	2010	2012	2014	2016	2018	2019	2020
BU	110 696	119 290	127 264	143 086	161 275	172 351	170 715
HU	217 685	230 899	253 566	274 279	311 478	331 843	324 217
RO	343 979	378 486	411 274	478 202	569 588	626 170	616 110
EU27	15 274 386	15 846 865	16 392 207	17 461 455	18 823 278	19 496 755	18 631 630
OECD	44 640 407	48 221 845	52 041 341	56 097 553	61 240 125	63 326 859	61 533 904

Forrás: OECD 2021

Regionális szintre lebontva elmondható, hogy a legmagasabb bruttó hazai termék értékeket a vizsgált időszak egészében Bukarest-Ilfov, Dél, Közép és Északnyugat régiók érték el. A legalacsonyabb GDP-értékekkel a Délnyugat régió rendelkezett. Az eredmények az FDI-eloszlás és az egyes régiók GDP-értékei közötti összefüggésre utalnak. Ezt az összefüggést a Pearson-féle korrelációs együttható segítségével is vizsgáltuk. A mutató +1 és -1 közötti értékeket vehet fel. A 2010–2020-as évek országos szintű GDP- és FDI-adataiból kiindulva az együttható értéke 0,621 lett, mely a két változó közti pozitív irányú, közepesnél erősebb kapcsolatra utal. Fontos megjegyezni, hogy a korreláció segítségével a vizsgált változók együttmozgásáról kaptunk képet, nem pedig a tényezők ok-okozati összefüggéséről. Ez utóbbi részletes elemzése is célravezető lenne.

A vállalati összetétellel kapcsolatosan az alábbiak mondhatók el. A Román Nemzeti Bank elemzése szerint a román vállalatok három csoportba sorolhatóak. Az első csoportot az alacsony hatékonyságú, elavult technológiájú és minimális üzleti kapcsolatokkal rendelkező KKV-k alkotják, ezek a vállalatok jelentik a román gazdaság cégeinek többségét. A második kategóriát a magas profitrátájú, ugyanakkor relatíve alacsony technológiai szintű, nagy külföldi cégeknek bedolgozó vállalatok képezik. Ezek a cégek a román gazdasági növekedés hajtómotorjai, melyek nagymértékű eladósodottságuk miatt azonban nem képesek megvalósítani a modern technológiák transzferjét. Ebben az alig tízezer tagot számláló vállalati csoportban nyer teret leginkább a külföldi tőke. A harmadik csoportot a többnyire eladósodott állami nagyvállalatok jelentik, akik az energia-, a bánya- és

a hadiipar területén tevékenykednek. A második kategóriához tartozó vállalatok kedvezőtlen pénzügyi helyzetének köszönhetően a külföldi befektetők viszonylag könnyen találhatnak megfelelő befektetési lehetőségeket (Barabás 2017). Mindezek ellenére az 1991–2020-as években a külföldi tőkével alapított vállalatok számának növekedése nem volt állandó. A 2008-as globális gazdasági válsághoz hasonlóan a 2020-ban kitört koronavírus-járvány is a külföldi tőkével rendelkező vállalatok számának hullámzását okozta (6. táblázat).

6. táblázat. Külföldi tőkével rendelkező vállalatok száma Romániában, 2010–2020

Évek	**2010**	**2012**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Vállalatok száma	6302	6385	6219	5831	5348	5837	5683	5558	4084

Forrás: saját szerkesztés ONRC (2021) adatai alapján

A külföldi tőkével rendelkező vállalatok Románia egyes régiói közti eloszlása, hasonlóan a külföldi befektetésekhez, nagyfokú koncentrációt mutat. A koncentráltság mértékének számszerűsítése érdekében a területi kutatások egyik legismertebb mutatószámát, az ún. Hirschman–Herfindahl-indexet (HHI-indexet) alkalmaztuk. A vállalatok területi eloszlásának vizsgálatakor Románia Országos Cégnyilvántartási Hivatalának (Oficiul Național al Registrului Comerțului) 2012–2020-as évekre vonatkozó adataiból indultunk ki. A mutató számításakor százalékos értékekkel kalkuláltunk és az alábbi képlet alapján dolgoztunk:

$$HHI = \sum_{i=1}^{n} \left(\frac{x_i}{T} * 100 \right)^2 \quad (4)$$

x_i – a vizsgált nem fajlagos változó részesedése az i-edik régióban
T – a vizsgált nem fajlagos változó teljes értéke az összes régióban

A vizsgált időszak elején az index értéke (2829,43) a külföldi tőkével rendelkező vállalatok erős koncentrációjára utalt. A legtöbb külföldi tőkével rendelkező vállalat a Bukarest-Ilfov régióban, a legkevesebb pedig a Délnyugat fejlesztési régióban összpontosult. Az elkövetkező években a koncentráció mértéke enyhén csökkent. 2018-ban, az előző években megfigyelhető csökkenéshez képest, a mutató értéke már 2774,60 volt (7. táblázat). A Covid–19-járványt követően azonban újra erősödött a külföldi tőkével rendelkező vállalatok területi koncentrációja.

7. táblázat. Külföldi tőkével rendelkező vállalatok HHI-indexei Romániában, 2012–2020

Évek	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
HHI-index-értékek	2829,43	2802,77	2789,75	2778,62	2773,47	2303,04	2774,60	2308,80	2785,80

Forrás: saját szerkesztés

A külföldi tulajdonú vállalatok által leginkább preferált régiók közé a vizsgált időszak egészében Bukarest-Ilfov, Nyugat és Északnyugat tartoztak, a legkisebb mértékben pedig a Délnyugat fejlesztési régióban telepedtek meg a külföldi tőkével rendelkező vállalatok. A vizsgált években tehát egyértelműen láthatóvá váltak a külföldi tőkeelhelyezés és a külföldi tulajdonú vállalatalapítás szempontjából domináns régiók, illetve a perifériku térségek határvonalai. A vállalkozások sűrűségét, azaz az egy lakosra vetített külföldi tőkével rendelkező vállalkozásszám területi egyenlőtlenségeit is vizsgáltuk a 2012–2020-as évekre vonatkozóan. A vizsgálat során az ún. *duál mutató (D)* súlyozatlan változatát alkalmaztuk.

$$D = \frac{x_m}{x_a} \tag{5}$$

x_m –a számtani átlag feletti x_i értékek számtani átlaga
x_a – a számtani átlag alatti x_i értékek számtani átlaga

2012-ben a mutató értéke 5,456 lett. Átlag alatti értékeket az Északnyugat, Északkelet, Délkelet, Délnyugat, Dél és Központ fejlesztési régiók esetében jelzett a mutató. Az évtized végére enyhén csökkent az egyenlőtlenség mértéke. 2020-ban a vállalkozássűrűség az egyes régiók esetében a következőknek felelt meg. Az országra vonatkozó vállalkozássűrűség értéke 0,0125 lett. Átlag feletti értékekkel Bukarest-Ilfov és a Nyugat fejlesztési régió rendelkeztek. Átlag alatti értékekkel rendelkezett minden egyéb régió. A duál mutató értéke 5,164 lett, ami azt jelenti, hogy a nagy vállalkozássűrűségű régiók átlagos vállalkozásszáma több mint ötszöröse az alacsony vállalkozássűrűségű régiókénak. Ez magas fokú egyenlőtlenségre utal a külföldi tőkével rendelkező vállalatok lakosságszámhoz mért területi eloszlása esetében, bár az egyenlőtlenség mértéke enyhén csökkent. Tehát a duál mutató értékei megerősítették a HHI-index eredményeit, melyek az említett vállalatok erős területi koncentrációjára utaltak.

Következtetések

A román gazdaságba érkező közvetlen külföldi befektetéseknek számos pozitív és negatív hozadéka volt az elmúlt években. Gál (2019) és Dorner (2011) szavaival élve, a külföldi tőkebefektetések elősegítették a privatizáció folyamatát, az ipari szerkezetváltást, a foglalkoztatás növekedését, a technológiai fejlődést (az ún. *spillover* hatás erősödését, tehát a modernebb technológiákhoz, termelési eljárásokhoz, marketing- és menedzsmentismeretekhez való könnyebb hozzáférést) és ebből kifolyólag a termelékenység növekedését, valamint a tudásalapú gazdaság létrejöttét. Másrészt azonban a gazdaság „duálissá" válását, azaz erőteljes strukturális és térbeli differenciálódást, a globális piaci eseményektől való függőséget eredményeztek.

Tanulmányunk készítése során a Romániába érkező külföldi befektetések 2010–2020-as évekre vonatkozó gazdasági hatásait kutattuk. A román FDI-trendeket és -tendenciákat területi, ágazati, származáshely szerinti és vállalati összetétel szempontjából vizsgáltuk.

Az eredményeket összefoglalva elmondhatjuk, hogy a befektetők által a román gazdaságban elhelyezett külföldi tőke értéke az elmúlt közel két évtizedben folyamatosan nőtt. A 2010–2020-as években Románia legnagyobb befektető országainak köre nem változott érdemlegesen. A fő befektetők közé Hollandia, Ausztria, Németország tartoznak, akik egyben az ország legfontosabb exportpartnerei is. A vizsgált időszakban az FDI ágazati megoszlásában sem történt jelentősebb változás. A külföldi tőke elsősorban az ipar területére irányult. Az évtized végére, az ipari termelés változó elvárásaival összhangban, nőtt a számítógép, az elektronikai és optikai eszközök gyártásának jelentősége. Ahogy azt Adarov és Hunya (2020) véleménye is alátámasztja, a jövőbeli FDI-trendeket olyan további tényezők fogják meghatározni, mint a környezetvédelmi szempontok, az új technológiák, így például a 3D nyomtatás alkalmazása, illetve a gyártási folyamat automatizálása. Ebből adódóan a román gazdaságban is domináns szállítóeszköz-gyártás, valamint az autóipar számára bedolgozó egyéb ágazatok és vállalatok (abroncsgyártó, automata váltók és autóvilágítás gyártásával foglalkozó cégek) esetében is meghatározó lesz az autóiparral szemben támasztott, az éghajlati terhek csökkentésére vonatkozó igény vagy az elektromos autók térnyerése. Ezen új elvárásoknak való megfelelés azonban eltérő módon és mértékben érintené az egyes román fejlesztési régiókat, az ipar területi eloszlása ugyanis több vizsgált tényezőhöz hasonlóan egyenlőtlen. Ezt támasztották alá a lokációs

hányados eredményei is. Viszonylag erős ipari specializáltság volt jellemző az elmúlt évtizedben a Közép és Nyugat, a Dél és Északnyugat fejlesztési régiókban. Az országos értékekhez képest az ipar alulreprezentáltságát mutatta az index a fővárosban és térségében, valamint az Északkelet fejlesztési régióban.

Eredményeink alapján az országba érkező külföldi tőke és a lakosság területi eloszlása egyenlőtlen, ezt támasztották alá a Hoover-index értékei is. A mutató értékei alapján az alacsonyabb népességi adatokkal rendelkező régiók nagyobb FDI-állományt tudhatnak magukénak. Ők a beáramló tőke fő befogadói. A Hoover-index szerint jellemző a közvetlen külföldi befektetések erős területi koncentrációja, valamint az egyenlőtlen területi eloszlás idő- és térbeli fokozódása. A külföldi tőkével rendelkező vállalatok Románia egyes fejlesztési régiói közti eloszlása, hasonlóan a külföldi befektetésekhez, nagyfokú koncentrációt mutat. A koncentráltság mértékét Hirschman–Herfindahl-mutató (HHI-indexet) segítségével mértük, melynek értékei a külföldi tőkével rendelkező vállalatok erős területi összpontosulására utaltak. A legtöbb külföldi tőkével rendelkező vállalat a Bukarest-Ilfov, Nyugat és Északnyugat, a legkevesebb pedig a Délnyugat fejlesztési régióban csoportosul. A súlyozatlan duál mutató értékei is megerősítették a területi polarizáltságot. A külföldi tőkével rendelkező vállalatok lakosságszámhoz mért aránya tartósan a főváros és a Nyugat gazdasági fejlesztési régióban a legmagasabb. Meglátásunk szerint a régiók külföldi tőkével való ellátottsága és gazdasági teljesítőképessége között kapcsolat van. A külföldi tőkével jobban ellátott régiók jobban teljesítettek a GDP esetében is. A változók közti, közepesnél erősebb kapcsolatot támasztotta alá a Pearson-féle korrelációs együttható 0,621 értéke is. Ok-okozati összefüggések levonására azonban a mutató nem nyújt információkat. A kapott eredmények alapján elmondható, hogy az országba áramló FDI egyenlőtlen ágazati és területi eloszlású, hasonlóan a külföldi tőkével rendelkező vállalatok regionális megoszlásához. Meglátásunk szerint az egyenlőtlen külföldi tőkeeloszlás nagy valószínűséggel hozzájárul az egyes román fejlesztési régiók egyenlőtlen területi fejlődéséhez.

A kutatás korlátai között szeretnénk megemlíteni, hogy a tanulmány készítésének idején még nem álltak rendelkezésre az alkalmazott adatbázisokban a 2021-es évre vonatkozó legfrissebb statisztikai adatok. Az eredmények így csupán az elmúlt kilenc évre vonatkozó adatokra támaszkodnak. Ennek okán több lényeges információ, mely alátámaszthatta vagy esetlegesen más meglátásba helyezhette volna a kutatást, nem állt rendelkezésünkre.

A kutatás jövőbeli folytatása és kiterjesztése egyértelműen érdekes lehet. Egyrészt a közvetlen külföldi befektetések román gazdaságban kialakult területi egyenlőtlenségek mértékére kifejtett hatásainak vizsgálata további meglepő eredményeket szolgáltathat. Szintén fontos lehet megvizsgálni, hogy a beruházási döntéseket és Románia mint befektetési célpont vonzerejét nagymértékben meghatározó tényezők (olcsó, képzett és nagy volumenben elérhető munkaerő, piacméret, előnyös elhelyezkedés) továbbra is pozitívan fogják-e befolyásolni a román gazdaság befektetési pozícióját. Az ország egyes régióiba áramló közvetlen külföldi befektetések és a regionális GDP-értékek közötti összefüggések vizsgálata is új megvilágításba helyezheti az FDI területi polarizációra kifejtett esetleges hatását.

Irodalomjegyzék

Adarov, A.–Hunya, G. 2020. Foreign Investments Hit by COVID-19 Pandemic. FDI in Central, East and Southeast Europe. FDI reports. *The Vienna Institute for International Economic Studies* 2020(12), 1–59.

Bailey, D.–Lenihan, H.–De Ruyter, A. 2016. A cautionary tale of Two 'Tigers': Industrial policy 'Lessons' from Ireland and Hungary? *Journal of the Local Economy* 31(8), 873–891.

Balog, K.–Stor, M.–Háromszéki, L.–Legnerová, K.–Kerekes, K.–Szlávicz, Á.–Szabó, B. 2021. Az FDI kelet-európai alakulása és sajátosságai. In: Blahó, A.–Czakó, E.–Poór, J. (szerk.) *Nemzetközi menedzsment*. Budapest: Akadémia Kiadó, 72–102.

Banca Naţională a României 2021. *Foreign Direct Investment 2004-2020*. https://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=14364, letöltve: 2021. 12. 29.

Barabás, T. J. 2017. A román gazdaság és politika 2017 őszén. *KKI-elemzések. A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa* 2017(24), 1–16.

Brinčíková, Z. 2020. Špecifiká vývoja zahraničného obchodu SR. *Revue Sociálno-ekonomického rozvoja* 6(1), 5–16.

Dorner, A. 2011. A tovagyűrűző hatás (spillover) elméleti rendszerezése. *Közgazdaság – Review of Economic Theory and Policy* 6(1), 131–155.

Earle, J. S.–Telegdy, Á. 1998. A romániai tömeges privatizációs program eredményei. *Közgazdasági Szemle* 45(5), 479–493.

Erdélystat 2021. *2020-ban az ipari tevékenység Romániában és Erdélyben.* http://statisztikak.erdelystat.ro/cikkek/az-ipari-tevekenyseg-romaniaban-es-erdelyben/45#fn2, letöltve: 2021. 11. 25.

Gál, Z. 2019. Az FDI szerepe a gazdasági növekedés és a beruházások területi differenciálódásában Magyarországon. *Közgazdasági Szemle* 66(6), 653–686.

Goreczky, P. 2020. Felgyorsuló változások: a koronavírus-járvány hatása az ellátási láncok fejlődésére és az FDI-áramlásokra. *KKI-elemzések. A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa* 2020(49), 3–10.

Goreczky, P. 2021. Új stratégiák a beruházásösztönzésben: fókuszban a fenntartható FDI. *KKI-elemzések. A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa* 2021(18), 1–11.

Győrffy, D. 2021. Felzárkózási pályák Kelet-Közép-Európában két válság között. *Közgazdasági Szemle* 68(1), 47–75.

Hermes, N.–Lensink, R. 2003. Foreign direct investment, financial development and economic growth. *Journal of Development Studies* 40(19), 142–163.

Herzer, D.–Hühne, P.–Nunnenkam, P. 2012. FDI and Income Inequality – Evidence from Latin American Economies. *Kiel Working Papers. Kiel Institute for the Word Economy* 2012(1791), 1–36.

IMF 2009. *Balance of Payments and International Investment Position Manual*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

INS 2021. *FOM105F - Employees at December 31 by economic activities at level of CANE Rev. 2 (section and division), sex, macroregions, development regions and counties*, http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table, letöltve: 2022. 02. 28.

Juhász, K. 2012. Románia mint befektetési célterület. *Közép-Európai Közlemények* 3–4(18–19), 63–74.

Johnson, A. 2005. *Host Country Effects of Foreign Direct Investment. The Case of Developing and Transition Economies. PhD Thesis.* Jönköping: Jönköping University, Jönköping International Business School.

Katsikea, E.–Theodosiou, M.–Perdikis, N.–Kehagias, J. The effects of organizational structure and job characteristics on export sales managers' job satisfaction and organizational commitment. *Journal of World Business* 46(2), 221–233.

Lux, G. 2017. A külföldi működő tőke által vezérelt iparfejlődési modell és határai Közép-Európában. *Tér és Társadalom* 31(1), 30–52.

Lankes, H. P.–Venables, A. J. 1996. Foreign direct investment in economic transition: the changing pattern of investments. *The Economics of Transition. The Europena Bank for Reconstruction and Development* 4(2), 331–347.

MKIK 2020. *Piaci útmutató Romániáról. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nemzetközi Igazgatósága*, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:NUVWcnlOqHQJ:https://mkik.hu/download/207/romania+&cd=1&hl=sk&ct=clnk&gl=sk&client=opera, letöltve: 2021. 11. 01.

ONRC 2021. *Companies with foreign participation in the share capital 2001-2021*, https://www.onrc.ro/index.php/en/statistics?id=254&lg=en, letöltve: 2022. 02. 28.

OECD 2021. *Gross domestic product (GDP). Total, Million US dollars, 2020 or latest available*. https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm, letöltve: 2021. 11. 25.

Prasad, E. S.–Rajan, R. G.–Subramanian, A. 2007. Foreign capital and economic growth. *Brookings Papers on Economic Activity* 2007(1), 153–230.

Stancheva-Gigov, I. 2016. Foreign direct investment and economic growth: empirical analysis. *Economic Development* 2016(1–2), 337–350.

UNCTADSTAT 2020. *World Investment Report 2020.* Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.

UNCTADSTAT 2021. *Maritime profile: Romania*. https://unctadstat.unctad.org/countryprofile/MaritimeProfile/en-GB/642/index.html, letöltve: 2021. 11. 25.